

gent:

Vrijwillige terugkeer met kinderen

GIDS VOOR BEGELEIDERS

3	WAAROM DEZE GIDS?
4	WAT KUN JIJ DOEN?
5	EMOTIONELE ASPECTEN
	De basisregels
5	De kinderen moeten de waarheid weten
6	Laat de ouders zelf hun kinderen informeren
6	Geef de ouders mee: jouw houding heeft een grote invloed
6	Kinderen beslissen beter niet mee
7	Geen moeilijke gesprekken in het bijzijn van (jonge) kinderen
7	Ga na of de kinderen hun schooljaar of opleiding kunnen afwerken
7	Benadruk het belang van afscheid nemen
8	Wijs de ouders erop dat hun kinderen de band met België mogen behouden
9	Tot slot: maatwerk
10	PRAKTISCHE ASPECTEN
	Vragen voor ouders
10	Thuis taal
10	Onderwijs in het thuisland
10	Onderwijs in België
11	Hobby's en vrije tijd
12	Medische attesten
12	Identiteit
12	Contactgegevens
13	Tot slot: re-integratiesteun
14	CHECKLIST
15	NOTITIES
15	COLOFON

WAAROM DEZE GIDS?

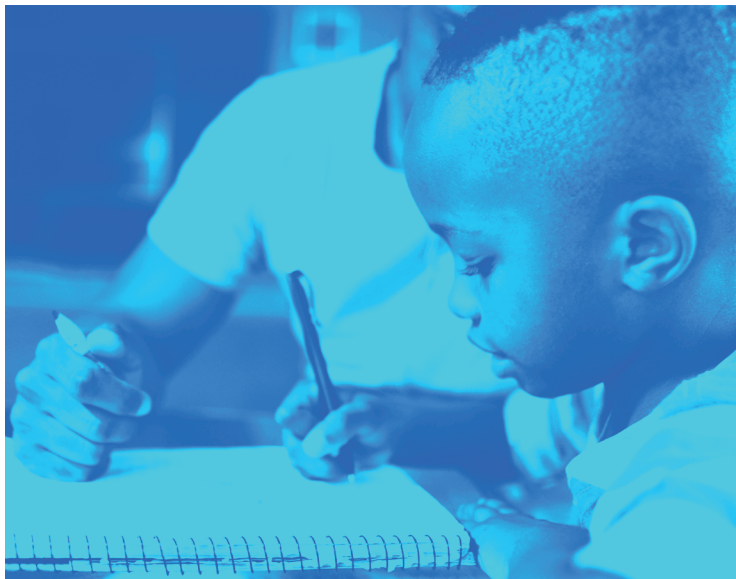
Mensen die ervoor kiezen om vrijwillig terug te keren naar hun land van herkomst staan voor heel wat uitdagingen. Zeker gezinnen met minderjarigen. Kinderen ondervinden net als hun ouders praktische en emotionele gevolgen. Maar ze beleven het op hun eigen manier.

Toch stellen terugkeerconsulenten en andere begeleiders vast: veel terugkeerders brengen het thema van de kinderen niet spontaan ter sprake. Ook in het programma Vrijwillige Terugkeer ligt de focus vaak op het toekomstproject van het gezinshoofd. Deze gids vraagt meer aandacht voor de specifieke noden van de kinderen. En draagt met handige tips bij tot hun welzijn.

Voorlopig zijn er weinig publicaties rond het specifieke kinderperspectief bij vrijwillige terugkeer. Er is opmerkelijk weinig onderzoek verricht naar de psychosociale aspecten van migratie en remigratie bij kinderen. De tips in deze gids zijn gebaseerd op praktijkervaring in het opvanginitiatief 'De Tussenverdieping' van de Stad Gent. Daar verblijven gezinnen in afwachting van hun vertrek.

De gids is ook gebaseerd op de ervaringen met Fedasil, Caritas International, IOM en andere organisaties die werken met de doelgroep (zie colofon). Prof. Ilse Derluyn en prof. dr. Ine Lietaert van UGent (vakgroep Sociale Agogiek) leverden de nodige wetenschappelijke achtergrond. De gids neemt ook enkele inzichten mee uit publicaties over rouwbeleving bij kinderen.

WAT KUN JIJ DOEN?

Breng het thema kinderen zelf ter sprake in je gesprekken met de ouders. Dat maakt extra vragen los bij hen. Natuurlijk is het niet de bedoeling dat je de ouderrol overneemt. In je ondersteuningswerk heb je wel de kans de ouders tips mee te geven om hun kinderen beter voor te bereiden op hun terugkeer. Grijp die kans met beide handen.

Er is ook een aparte gids voor ouders, geschreven in vereenvoudigde taal. Als begeleider kun je die samen met de ouders overlopen. De gids helpt de ouders met de emotionele kant en bevat een checklist voor de praktische aspecten.

**Als begeleider
bewaak je meer
het perspectief
van de kinderen:
hoe beleven zij
de terugkeer?**

EMOTIONELE ASPECTEN

ENKELE BASISREGELS

Hoe vermijd je dat de emotionele en sociale aspecten van vrijwillige terugkeer verborgen blijven? Deze basisregels helpen je om het perspectief van de kinderen te bewaken tijdens je gesprekken.

1 DE KINDEREN MOETEN DE WAARHEID WETEN

Ouders houden soms informatie achter om hun kinderen geen verdriet te doen. Bij vrijwillige terugkeer gebeurt dat als kinderen zelf niet terug willen.

Waarom is het altijd beter dat kinderen vooraf weten wat er zal gebeuren?

- Het niet weten verhoogt de kans op emotionele problemen na hun terugkeer en ze kunnen het zelfs als zeer traumatisch ervaren.
- Boos of verdrietig zijn, dat zijn normale 'handelbare' emoties. Kinderen kunnen beter omgaan met verdriet dan met het gevoel belogen te zijn.
- Als kinderen niet weten wat hen te wachten staat, fantaseren ze misschien zelf negatieve scenario's.

Het is nog altijd beter dat ouders hun kinderen pas de dag vóór het vertrek op de hoogte brengen dan helemaal niet.

Concrete antwoorden op deze vragen helpen kinderen om beter met de situatie om te gaan. Kinderen moeten weten welke stappen er volgen.

- Wat zal er gebeuren na aankomst?
- Wie zullen we te zien krijgen?
- Waar zullen we slapen? Wat zullen we eten?
- Wie zal in ons huis in België komen wonen na ons vertrek?

2 LAAT DE OUDERS ZELF HUN KINDEREN INFORMEREN

Uiteraard zijn het altijd de ouders zelf die de kinderen moeten inlichten, niet de begeleider. Erken de ouders altijd in hun ouderrol.

- Vraag of de kinderen al weten dat ze zullen terugkeren naar hun land van herkomst.
- Vraag hoe de reactie van de kinderen was, hoe ze omgaan met het nieuws.

Soms geven ouders aan dat ze niet van plan zijn hun kinderen in te lichten over de nakende terugkeer. Anderen zeggen dat ze de terugkeer aan de kinderen als een tijdelijk iets (bijvoorbeeld een vakantie) voorstellen.

- Leg uit waarom het in belang is van de kinderen dat de ouders het gesprek voeren.
- Bespreek met hen de bovenstaande argumenten om toch de waarheid te vertellen.

TIP

Met kinderen die je goed kent, en die door hun ouders al ingelicht zijn over het vertrek, kun je als begeleider ook zelf over de terugkeer praten. Zo kun je spreken over het weerzien met de grootouders, vrienden, over hun school enzovoort. Uit die gesprekken komen misschien bijkomende vragen of problemen.

3 GEEF DE OUDERS MEE: JOUW HOUDING HEEFT EEN GROTE INVLOED

Zeker jonge kinderen toetsen bij hun ouders af hoe zij reageren op situaties, en nemen hun reacties over. Hoe dan ook heeft de manier waarop de ouders met de terugkeer omgaan, een grote impact op de kinderen. Het is voor de kinderen beter als hun ouders, in de mate van het mogelijke, op een positieve of neutrale manier over de terugkeer praten. Ook dat is een belangrijk element om mee te geven aan de ouders.

4 KINDEREN BESLISSEN BETER NIET MEE

(Jonge) kinderen kunnen de gevolgen van een keuze nog niet of moeilijk overzien. Het is dan ook niet aangewezen hun het gevoel te geven dat ze ook mee mogen of moeten beslissen over de terugkeer. Dat legt een (te) grote druk op hun schouders. Als de re-integratie in het thuisland moeilijk verloopt, kan hen dat zelfs schuldgevoelens bezorgen.

Voor jongvolwassenen ligt de zaak anders. Voor hen is het wel goed dat ze op de een of andere manier betrokken worden bij de terugkeerbeslissing, zonder dat de finale of volledige beslissing bij hen ligt. In welke mate kinderen of jongeren het best wel of niet betrokken worden, is een inschatting die je best samen met de ouders maakt.

5 GEEN MOEILIJKE GESPREKKEN IN HET BIJZIJN VAN (JONGE) KINDEREN

Probeer zoveel mogelijk gesprekken met de ouders te voeren zonder de (jonge) kinderen. Zorg voor een aparte ruimte met wat speelgoed. Laat de ouders afwisselend bij de kinderen blijven terwijl je met de andere ouder praat.

Sommige ouders proberen hun situatie of de situatie in hun land van herkomst erger voor te stellen dan ze is in de hoop op (meer) re-integratiesteun. Ook dat is een argument om kinderen buiten deze gesprekken te houden. Het creëert onnodig extra angst.

Als de beslissing om terug te keren vaststaat, kun je iets oudere kinderen wel bij het gesprek betrekken. Zo hebben ze de kans om zelf vragen te stellen. Bespreek met de ouders of zij dat al dan niet willen en probeer het ook zelf in te schatten volgens de ontwikkelingsleeftijd van het kind.

Laat kinderen niet tolken. Een kind mag je niet belasten met die verantwoordelijkheid. Bovendien kunnen eventuele emotionele reacties van de ouders zeker bij jonge kinderen tot (bijkomende) angst leiden.

6 GA NA OF DE KINDEREN HUN SCHOOLJAAR OF OPLEIDING KUNNEN AFWERKEN

Als er schoolgaande kinderen zijn, is het soms mogelijk de vertrekdatum uit te stellen tot de kinderen het schooljaar of hun opleiding hebben afgemaakt. Ga als begeleider na of die mogelijkheid er is en welke voor- en nadelen ze heeft voor zowel de ouders als de kinderen.

7 BENADRUK HET BELANG VAN AFSCHEID NEMEN

Het is van groot belang dat de kinderen afscheid kunnen nemen van hun leven, hun school, hun vrienden en kennissen in België. Zeg dat uitdrukkelijk aan de ouders en vraag dat ze daar tijd en ruimte voor maken, ook als de tijd beperkt is.

Ouders hoeven zo'n afscheid niet altijd zelf te organiseren. Je kunt ze doorverwijzen naar mensen uit hun omgeving of uit de omgeving van de kinderen (bijvoorbeeld naar de brugfiguur op school, vrijwilligers ...).

8 **WIJS DE OUDERS EROP DAT HUN KINDEREN DE BAND MET BELGIË MOGEN BEHOUDEN**

Uit onderzoek blijkt dat mensen die migreren vaak te weinig aandacht hebben voor een blijvende connectie met het land waaruit ze vertrekken. Dat geldt zowel voor banden in hun land van herkomst als voor België.

Voor het welzijn van kinderen die terugkeren, is het geen goede zaak om abrupt te breken met het leven in België. Het is best mogelijk dat een kind verdrietig is als het contact opneemt met in België achtergebleven vrienden. Maar uit wetenschappelijk onderzoek naar rouw bij kinderen blijkt dat de meeste kinderen de stap naar contact pas zetten op het moment dat ze dat ook emotioneel aankunnen.

Kinderen geven zelf aan wat ze op welk moment al dan niet aankunnen. Hun ouders moeten dus goed luisteren naar wat ze zeggen en aangeven op andere manieren (in spel, tekeningen, non-verbaal gedrag zoals woede, bedplassen ...).

De connectie met België behouden kan door materiële zaken zoals foto's, tekeningen en voorwerpen te bewaren. Maar ook door na het vertrek uit België de contacten via telefoon, mail, sociale netwerken, enzovoort te onderhouden.

TIP

Lees ook de gids voor de ouders en neem die samen met hen door. Die bevat een aantal tips die de ouders kunnen helpen bij de emotionele aspecten van de terugkeer voor hun kinderen.

Kinderen geven zelf aan wanneer ze klaar zijn om contact op te nemen met achtergebleven vrienden.

TOT SLOT: MAATWERK

Uiteraard is niet alles voor te bereiden of te sturen en is een goede voorbereiding op terugkeer maatwerk. De situatie van elk gezin is anders. De aanpak is in de eerste plaats afhankelijk van de leeftijd en de draagkracht of draaglast van de kinderen. Terugkeer is een heel ander verhaal wanneer de kinderen zelf nog herinneringen hebben aan hun land van herkomst. En het gevoel van de ouders heeft een grote invloed.

TIP

Als blijkt dat de kinderen ernstige (psychologische) noden hebben, neem je als begeleider contact op met gespecialiseerde diensten zoals Solentra (www.solentra.be) of een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg.

PRAKTISCHE ASPECTEN VRAGEN VOOR OUDERS

In het thuisland duiken onvermijdelijk praktische problemen op. Sommige zijn te vermijden met een betere voorbereiding in België. Welke? Dat weten we dankzij de ervaring van de International Organization for Migration (IOM) en Caritas International met teruggekeerde gezinnen en uit observatiemissies.

Dit zijn belangrijke vragen om aan de ouders te stellen. Achteraan dit hoofdstuk staat een checklist om te overlopen.

1 THUISTAAL

Spreken de kinderen de taal van hun thuisland (nog)?

Veel terugkeerders behoren tot etnische minderheden en spreken thuis een andere taal dan de officiële landstaal of de onderwijstaal. Vaak onderhouden ouders met hun kinderen wel de moedertaal, maar niet de officiële landstaal. Misschien zal er in het land van herkomst bijscholing nodig zijn om de kinderen opnieuw aansluiting te laten vinden in het onderwijs. In sommige gevallen kunnen de kinderen nog voor het vertrek extra taallessen volgen in België. Zoek de mogelijkheden vooraf samen met het gezin uit.

TIP

Het gezin kan eventueel een deel van de re-integratiesteun voor de bijscholing gebruiken.

2 ONDERWIJS IN HET THUISLAND

Zijn de kinderen naar school geweest in hun thuisland?

Hebben de ouders daar nog documenten van? Misschien kunnen die documenten een nieuwe inschrijving vergemakkelijken.

3 ONDERWIJS IN BELGIË

Zijn de kinderen naar school geweest in België?

Als er schoolgaande kinderen zijn in het gezin, is het in sommige gevallen misschien mogelijk de datum van het vertrek nog even uit te stellen tot de kinderen het schooljaar of de opleiding hebben afgemaakt.

Druk de ouders in elk geval op het hart om vóór de terugkeer belangrijke

documenten zoals rapporten, certificaten en attesten van de school te verzamelen. Laat hen navragen wat ze precies nodig hebben in hun land van herkomst: apostille, (gelegaliseerde) vertaling, enzovoort.

Indien nodig laten de ouders dergelijke documenten het best al in België vertalen naar de officiële landstaal. Die kosten kunnen in bepaalde gevallen bij hun vertrek worden terugbetaald door de IOM. In het land van herkomst is het vaak moeilijker en duurder om documenten uit het Nederlands te laten vertalen.

Het is voor de ouders ook nuttig om de contactgegevens van de school in België mee te nemen naar hun thuisland. Indien nodig kan het gezin dan achteraf nog bijkomende documenten opvragen.

Er bestaan geen lijsten per land van alles wat nodig is voor een vlotte re-integratie in het onderwijs. Die informatie kun je wel navragen bij de IOM of bij Caritas International.

4 HOBBY'S EN VRIJE TIJD

Hebben de kinderen hobby's in België?

Volgen ze muziekles, spelen ze in een voetbalploeg...? Kunnen ze die vrijetijdsactiviteiten eventueel voortzetten in hun land van herkomst? Wat is daarvoor nodig? Of kunnen de kinderen eerder in het land van herkomst beoefende hobby's opnieuw opnemen? Wat is daar eventueel voor nodig? Kunnen de ouders al contact opnemen vanuit België?

5 MEDISCHE ATTESTEN

Hebben de kinderen medische problemen?

Sommige problemen vereisen opvolging in het land van herkomst. Zijn er eventueel medische attesten nodig? Raad de ouders aan om die attesten al in België te laten vertalen naar de taal van het herkomstland.

Raad de ouders ook aan het boekje van Kind en Gezin, eventuele vaccinatie-attesten en andere belangrijke medische documenten mee te nemen. Laat hen vooraf een inschatting maken voor welke van die documenten een vertaling nodig is en stimuleer hen om die al in België te laten vertalen.

TIP

Vertaalkosten kunnen in bepaalde gevallen bij het vertrek worden terugbetaald door de IOM. Bij ernstige medische problemen kan het gezin eventueel bijkomende re-integratiesteun genieten.

6 IDENTITEIT

Hebben ze alle identiteitsdocumenten verzameld?

Uiteraard verzamelt het gezin het best ook alle identiteitsdocumenten van de kinderen: geboortecertificaten, identiteitskaarten, paspoorten... Laat de ouders ook kopieën nemen van de eventuele *laissez passers* (ook dat zijn identiteitsdocumenten, en het origineel wordt vaak ingehouden door de autoriteiten van het land van herkomst).

CONTACT-GEGEVENS

Hebben ze al een contactboekje?

Hebben de ouders al een lijst opgemaakt met contactgegevens van vrienden en kennissen in België, en eventueel foto's en andere materiële herinneringen verzameld?

TOT SLOT: RE-INTEGRATIESTEUN

Als het gezin recht heeft op re-integratiesteun is het belangrijk dat de eventuele specifieke noden van de kinderen ook aan bod komen tijdens de counseling. Het gezin kan (een deel van) de re-integratiesteun hiervoor gebruiken.

Heeft het gezin geen recht op re-integratiesteun, maar blijkt uit het gesprek met de ouders dat de kinderen zich in een kwetsbare situatie bevinden (bijvoorbeeld omdat ze geen enkele affiniteit hebben met het herkomstland, de taal niet spreken, ernstige medische problemen hebben ...)? Fedasil kan soms een uitzondering maken en toch minimale ondersteuning voorzien.

NOG VRAGEN?

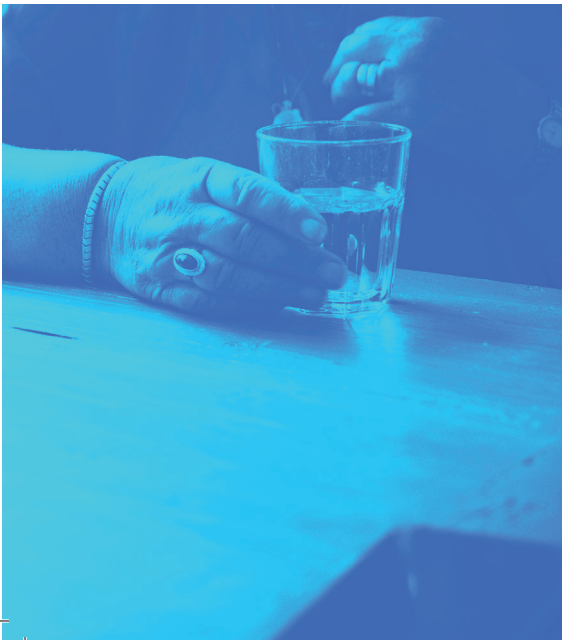
Vraag meer informatie aan de IOM en/of Caritas International. Heeft het gezin vragen over de onderwijsmogelijkheden voor de kinderen de mogelijkheden om bepaalde hobby's te beoefenen, de medische voorzieningen in het land van herkomst, enzovoort? Dit soort informatie kan het gezin al in België navragen via de lokale partners van de IOM en Caritas International.

Caritas International

Liefdadigheidstraat 43
1210 Brussel
02 229 35 86
reintegration@caritasint.be

IOM

Rue Montoyer 40
1000 Brussel
02 287 70 00
iombrussels@iom.int

**Deze gids bestaat
ook in een versie
voor ouders,
geschreven in ver-
eenvoudigde taal.**

CHECKLIST

Overloop deze lijst met de ouders (ze staat ook in de gids voor ouders). Zo help je hen niets te vergeten en al in België een aantal zaken te regelen.

TAALKENNIS

- ☐ gesproken
- ☐ geschreven

SCHOOL

- ☐ in het land van herkomst
- ☐ in België: attesten en diploma's + vertalingen

HOBBY'S

- ☐ mogelijkheden in je land

GEZONDHEID

- ☐ medische attesten + vertaling
- ☐ boekje Kind en Gezin
- ☐ vaccinatie-attesten
- ☐ andere belangrijke medische documenten zoals resultaten van onderzoeken

IDENTITEIT

- ☐ geboortecertificaat
- ☐ identiteitskaart
- ☐ paspoort
- ☐ kopie van laissez passer

LIJST MET CONTACTGEGEVENS

- ☐ van vrienden en kennissen in België, eventueel foto's en andere materiële herinneringen

REDACTIE	Katrien Van Gelder
CONCEPT	Katrien Van Gelder & Jo Cools
FOTO'S	Team Asiel en Vluchtelingen Stad Gent, Shutterstock, Unsplash
TEKSTREVISIE EN OPMAAK	Dienst Communicatie Stad Gent
DATUM VAN UITGIFTE	december 2022
MET MEDEWERKING VAN	Fedasil, Caritas International en IOM

WERK JIJ ROND VRIJWILLIGE TERUGKEER?

Bij vrijwillige terugkeer is er niet altijd voldoende oog voor de specifieke noden van de kinderen. Deze gids helpt je om hun perspectief te bewaken tijdens je gesprekken met hun ouders.

Het advies in deze publicatie is bedoeld voor terugkeerconsulenten en begeleiders maar bevat ook nuttige informatie voor anderen die met het gezin in contact komen: maatschappelijk werkers, onderwijzend personeel, vrijwilligers ...

In dezelfde reeks verscheen ook de [Gids voor ouders](#).
Download beide gidsen op <https://stad.gent/vertrekuutbelgie>

[Bestellingen of vragen?](#)

Team Asiel en Vluchtelingen
09 267 85 00
vrijwilligeterugkeer@stad.gent

[Deze gids is ook beschikbaar in het Frans.](#)